

מלאכתה של הרשות המבצעת בזמננו היא ענפה ומורכבת.

כדי שתפעל כגוף מלוכד, בעל קו אחיד, ולא כחבר של משרדים בלבד, דרושים לה כלי תיאום ובקרה בתוכה היא, כחלק בלתי נפרד מהמערך הממשלתי. לפי סדרי הממשל בישראל מוטל תפקיד הבקרה הפנימית בתחום הכספי, המשקי והארגוני בעיקר על מספר יחידות מרכזיות במשרד האוצר. ביקורת המדינה שמה מכבר דגש על הממצאים הנוגעים לשמירת המשמעת התקציבית והמינהלית במשרדי הממשלה, ובמיוחד לשיתוף הפעולה מצדם עם החשב הכללי ואגף התקציבים באוצר. לא מעט קשיים פיסקליים, מוניטריים ואחרים נגרמו בעבר על ידי כך, שמשרדים אחדים בעלי תקציבים גדולים הסתגלו רק לאט לדרישות המשמעת הזאת. לאחרונה גדלה ההבנה לסכנות הכרוכות בחוסר שמירה על מסגרות התקציב ונוהלי יסוד, כגון אלו הנוגעים לכספים, התחייבויות, מסירת עבודות וניהול כוח אדם. אולם עוד נשאר לעשות יותר, כפי שעולה גם מהממצאים בדו"ח זה, ועוד יש לחזק משקלם של הגורמים במערכת הממשלה הממונים על הפיקוח ועל שמירת המסגרות בתוכה. במידת השפעתם תלויה בהרבה רמת הפעולה הממשלתית מאותן הבחינות, שלפיהן בודקת אותה ביקורת המדינה — תקינות המינהל הכללי והכספי, היעילות והחסכון, והשמירה על החוק ועל טוהר המידות.

הגשמת העקרון של בקרה פנימית דורשת הבחנה ברורה בינה לבין תפקידי ביצוע. אולם הפרדת הפונקציות במינהל לפי עשייה מזה ובקרה מזה נפגמת, אם הממונים על הבקרה עוסקים גם במשימות, שהן בעצמן נושא לבקרה. רצוי מאוד למנוע, שתיווצר סתירה פנימית, ולמעט בהטלת תפקידים נוספים על אותם נושאי משרה בצמרת הפקידות הממשלתית, האחראים לפונקציות המרכזיות האמורות והחייבים להזדהות עמן ללא סייג.

דין וחשבון זה, כמו קודמיו, כולל ממצאים גם בדבר התחזוקה של נכסים פיסיים של המדינה — מתקנים, מבנים, כלי תחבורה ורכוש אחר. מצב תחזוקתם של נכסי הציבור, ולא רק של אלה שבידי הממשלה, הוא במקרים רבים ירוד. הפגם גורע מעילות ניצולם, מייקר הפעלתם, מקצר את התקופה בה ניתן להשתמש בהם — ויחד עם זה פוגע ביוקרת המוסדות האחראים, ובמידת מה אף במראה פניה של המדינה. לא בשלטונות בלבד תלוי תיקון הדבר, ויחס הציבור לנכסי הכלל גם הוא קובע הרבה. אך אם משרדי הממשלה יהיו לדוגמה בדאגה לרכוש המופקד בידם, והעניין ייראה להם ראוי להשקיע בו מאמץ ארגוני וחינוכי מתוכנן ורצוף, יש לקוות לשיפור יסודי במצב.

הגופים המבוקרים גילו בשנה הנסקרת יחס נאות לעניין הביקורת, ובמידת תיקון הליקויים שהובאו לידיעתם שוב הסתמנה התקדמות.

 י. א. נב

י. א. נבנצל
מבקר המדינה

ירושלים, ל' בשבט תשכ"ה
2 בפברואר 1965